

KRONIKA

MED KNJIGAMI SLOVENSKE MATICE

Književnost

Dejstvo, da smo premalo informirani o knjižnih novostih, govori po eni strani o kar številnih domačih natisih, po drugi strani pa, da do standardnega bralca ne pride toliko informacij, kot bi dejansko bilo potrebno za pregledno ovladanje knjižnega trga. Pri tem ni mogoče prezreti, da so v predstavitvi novitet močnejši tisti, ki zmorejo učinkovito reklamo, pa četudi katera med knjigami tega ne bi zaslužila. Verjetno je Knjiga še najbolj priročen informator, medtem ko knjižne kritike dostikrat govorijo zgolj o nekaterih avtorjih, kar je sicer razumljivo pri znanih osebnostih, toda prezrti so mnogi vredni izvirniki ali tudi prevodi. Še drugače povedano: denimo gledališke uprizoritve – te so pokrite s kritiko po vsej Sloveniji in v zamejstvu. Resda je gledaliških predstav v seštevku neprimerno manj kot izšlih knjig, vendar pa, bi tudi pri knjigah lahko naredili več, brez zadržkov, z mero razumevanja tudi za samozaložniške odločitve. Slovenska matiča spada med najstarejše ustanove s knjižnim programom. Tudi današnji so vredni vsega spoštovanja, nekatera dela pa prav gotovo izstopajo kot knjižni dogodek, kar potrjuje stalno skrb za matično profilirane vsakoletne izdaje. Kritično gledano – so dela, ki ostajajo v ozadju, ne da bi jim odrekli, da so tudi taka, ponavadi strokovna dela potrebna. Toda so dela, ki kličejo k ponatisu oziroma zbujajo dosti večji interes, kot je v navadi za zbirko samo.

Brati spise Tarasa Kermaunerja je vedno pomenilo izziv javnosti, bralcu, samemu sebi. Nič drugače ni z njegovo noviteto Zadnje srečanje. Ne glede na

piščeve premene, spremembe, preobrazbe, ki so razvidne iz mnogih njegovih knjig, jim je skupno to, da se je zapisal kot strasten iskalec globje resnice o sebi, bližjem in širšem okolju, o svetu in družbeni pojavnosti. V luči lastnih nazorskih, kulturnih, filozofskih in znanstvenih pogledov in preobratov vse do krščanstva. Tudi Zadnje srečanje govori o zavzetem premišljevalcu življenja in ljudi, tudi pri tem delu bi težko ugovarjali, da ga ni vodila odločna volja do resnice, predvsem do samega sebe in kar je v radiju doživljajsko miselnega spoznanja, najsi tudi subjektivnega. Zadnja srečanja govorijo o pisčevih zadnjih dialogih, soočanjih z osebnostmi, ki so mu na življenjski poti pomenile tako ali drugače veliko, od očeta do prijatelja (Marka Slodnjaka) in znanstvenika (Antona Slodnjaka). Čeprav vemo, da je odkrito in temeljito pretresanje vsega, kar vznemirja človeka, pa skozi osebni spekter prinaša individualne poglede, je treba naglasiti Kermaunerjevo voljo, da odprto razčisti z vsem, kar ga preokupira, in ni čutiti ne pregraj ne distanc do problemskih snopov, samokritično hoče biti tudi kritično. V Zadnjem srečanju je avtor najprej strnil svoja spoznanja v odnosih do očeta, zlasti v nazorskih in filozofskih pogledih. Srečanje z Markom Slodnjakom je mnogo več kot zgolj prijateljska gesta, je izpraševanje o življenju in smislu in smrti, o naravi pokojnikove osebnosti. Avtor je troje zapisov posvetil Antonu Slodnjaku. V prvem spisu se je T. Kermauner najprej soočil s stališči – poenostavljeno rečeno – kot jih je zastopal Anton Slodnjak v narodnem, etičnem in kulturnem pojmovanju nasproti nihilizmu, odpiranju v svet najbolj sodobnih pojavov v umetnosti, najsi tudi trenutnih. Gre torej za soočanje z lastnimi »viharniški« leti in utrjeno izdelanimi, profiliranimi pogledi, kakršni so stali nasproti po-

gledom, ki jih je imel za konservativne, omejujoče v domačem prostoru. Morda le obrobna opomba: Prostor in čas, s podarkom na slovenskih koreninah (a na le na teh!) je v času zveličavnega internacionalizma pomenil svojstven otok, poskus neenosmernih pogledov, neklanovsko in pluralistično prizadevanje. Treba bo prej ali slej vprašati, komu vse je bila revija nevšečna, da je morala prenehati izhajati.

Taras Kermauner je slikovito prikazal soočanja z Antonom Slodnjakom, bodisi kot velikim človekom bodisi kot literarnim zgodovinarjem in pisateljem. Toleranca obeh je postala most za boljše razumevanje pri obeh. T. Kermauner je spoznal Slodnjaka kot oblikovalca trajnih slovenskih vrednot. Kot pravi: »V Slodnjaku je bil potencial, ki ga 1955 nismo mogli in ga ni mogoče predvideti.« Vmes ima avtor niz ekskurzov k drugim literarnim ali umetniškim osebam, v literarno zgodovino in k delom, ki so dala pečat književnosti na ta ali oni način. Gotovo je osebno in zoženo avtorjevo spoznanje, da je pri (še)le Slodnjakovem biografskem romanu Tujec »odpadel njegov ozki tradicionalizem«, govoreč o Slodnjakovi novi drži v 70. letih. Hkrati pa je avtor ohranil svoje, četudi preobrazne poglede, širino, ugotovil različice. Končno spoznanje: imeti korenine doma, v krošnji drevesa zaobjeti širino sveta. Prav esejistična širina in gibkost razglabljanja daje Kermaunerjevemu pisanju poseben čar in zbuja v bralcu aktiven odnos do ponujenega.

*

Izbrane študije in eseji Frana Petreta so zbrani v Tradiciji in inovaciji, posamezna besedila je odbral, uredil in napisal spremno besedo Krešimir Nemeč, zagrebški slavist, prevajalec in dober poznavalec slovenske književnosti. Na mestu je, da je njegova študija Fran Petre v tokovih slovenske vede o književnosti na začetku knjige, tako nas seznanja z razvojnim lokom Petretovih teoretičnih

in praktičnih pogledov na književnost. Nemeč je prikazal osrednje preokupacije Petretovih raziskovanj in dosežkov. Vsebinsko je urednik knjige razdelil Petretove študije in eseje na tri dele. V prvem je podal primere iz stare slovenske književnosti od srednjeveškega pismenstva do ozadja Prešernovega Krsta pri Savici. V drugem delu sta po dva prispevka iz Cankarjeve proze in Župančičeve poezije. V tretjem delu pa najdemo Petretovo videnje Podbevška, Seliškarjevega privenca in lirike Antona Vodnika. Znova je treba reči: Frana Petreta premalo poznamo na Slovenskem, mnogo ali največ je svojega dela objavjal v hrvaškosrbskih revijah, strokovnih glasilih. Sedanja predstavitev Petreta je bila potrebna odložitev in hkrati ostaja zavest, da se je vredno in potrebno vračati k njegovemu strokovnemu delu. Na koncu je prepotrebna bibliografija, ki sta jo sestavili Franciška Buttolo in Meta Pavčič. Knjigo je solidno opremila Andreja Mejač.

*

Fran Zwitter je sicer sam pričel z izborom razprav za knjigo O slovenskem narodnem vprašanju, zaključno podoba pa je knjiga dobila z urednikom Vasilijem Melikom, ki je napisal tudi spremno besedo. Gre torej za sedemnajst daljših ali krajših razprav, kot so nastale v razponu skoraj petdesetih let, večinoma so bile napisane po vojni (12), nekaj pa že pred vojno (5). Fran Zwitter se je tako rekoč vse življenje ukvarjal s slovenskim narodnim vprašanjem, urednik pa ni sledil kronološki razvrstitvi gradiva, saj je bolj smotno, da bralec sledi problematiki in kronologiji zgodovinskega časa. Štiri od razprav je Zwitter posvetil Koroški, kar je razumljivo. Dasi smo dolžni upoštevati tudi najnovejša dognanja s področij, ki jih zajame v razprave Fran Zwitter, pa niti drugačni pogledi niti novi viri ne zmanjšujejo aktualnosti in vrednosti tega, kar prinaša knjiga O slovenskem narodnem vprašanju. Sabina Imeri je knjigo lepo opremila.

*

O kriminaliteti na Slovenskem v 19. stoletju je napisala Katja Vodopivec z mnogimi sodelavci. Pred nami ni knjiga, ki bi bila ozko pravniška, dasi imajo mnogoštevilni prispevki take temelje. Zato posamezni avtorji osvetlijo pojave kriminalitete tako, da upoštevajo različna dejstva iz družbenega in socialnega ter mentalnega življenja. Kriminologija kot sociološka veda, v luči preteklosti, razodeva v bistvu življenje v tako imenovani negativni stvarnosti, vendar s spremljajočim odsevom razmer in družbeno-socialnih konfliktov, osebnih možnosti in nagnenj itd. Podatke so zbrali slušatelji tretjestopenjskega študija na pravni fakulteti. Ustrezno ovojnico z opremo knjige je prispevala Andreja Mejač.

*

Z Integralno jogo Šrija Aurobinda smo v prevodu Janeza Svetine dobili že drugo delo indijskega filozofa, psihologa in modreca v vzhodnem smislu. V podnaslovu najdemo opredelitev Integralne joge kot Psihologijo duhovne rasti k popolnosti bitja. Janez Svetina je poskrbel za izbor, kajti ob vsem bogatem odkrivanju človeške duševnosti Šri Aurobindo ni zapustil strnjenege, integralnega besedila in je moral prevajalec po svoji presoji odbrati, urediti in strniti ustrezno, kar spada v okvir integralne joge. Ob poplavi različnih skrpucal na témo joge je tembolj na mestu, da je Šri Aurobindo z Integralno jogo pred nami kot pristno, poglobljeno in strokovno urejeno pričevanje. Šri Aurobindo je študiral na Zahodu (v angleški šoli), seveda pa je zrasel iz indijskih korenin z vsem, kar prinašajo civilizacija in posebej duhovne vede. Ta moment je vendarle pomemben, kajti Šri Aurobindo je znal v pravi meri upoštevati indijske korenine in zahodnega človeka, torej dve civilizaciji, kjer Indijec ob vseh razlikah ne vidi nekaj po sili ločujočega, pač pa možnosti, da se spoji tisto, kar nekje manjka. Integralna joga je namenjena vsem tistim, ki ne podlegajo modno površini in dejansko želijo globlje prodreti v duhovno in duševno preobraz-

bo. Janez Svetina, ki je napisal vzorno študijo, opozarja na pomanjkljivosti Freudovih, pa tudi drugih globinskih oziroma psihodinamičnih psiholoških preučevanj in razlag, ki izhajajo iz empirične znanstvene psihologije: večinoma ostajajo omejene na filogenetske in ontogenetske funkcije in plasti duševne zgradbe, torej upoštevajo »animalne plasti človeške narave, na preučevanje delovanja in reakcij ega, torej tistega nižjega, nevednega integrativnega počela v človekovem duševnem funkcioniranju, ki ga razvita etična misel in praksa ali najvišje religije in tudi mistična izkušnja opisuje kakor eno glavnih ovir za pravilno spoznavanje in za človekovo rast k žlahtnejši človečnosti ali h globlji višji resnici.«

Avtor sicer priznava, da obstajajo tudi nekatere smeri, ki so skušale razširiti meje psihodinamičnega preučevanja, pri tem je mislil zlasti na Junga, upošteval je Franklovo dunajsko šolo, vendar nobena šola ni prodrla in pojasnila osnovne skrivnosti in temeljnega počela, zato so te šole ostale na območju zunanje človeške narave, kamor uvršča tudi podzavestne plasti. Šri Aurobindo izhaja iz vedantskega izročila (pravo videnje ali védenje), ve za zahodno psihologijo in filozofijo, vendar je po njegovem pojmovanju prava vrednost onkraj racionalnega, razparceliranega, pa tudi ne vseobsežnega. Ponotranjenost ima v Indiji močne korenine že v preteklosti in ima izročilo v stoletjih in tisočletjih, spoznanja pa se ujemajo s spoznanji, ali so vsaj zelo podobna, s povsem drugih geografskih območij in civilizacij, naj gre za taoizem, za Mojstra Eckharta ali za katerega od islamskih sufijev. Aurobindo – in ne edini! – ima delitev na objektivno in subjektivno za praktično uporabno. Joga se loteva razpoznavanja globlje resničnosti in razvija metode, ki pri tem izločijo zgrešene nagibe, zmotne ali raje enostranske predstave, nepopolna ali nezanesljiva dognanja. Eno pa je nujno: duševna priprava in samoočiščevanje iskalca, pri tem pa je etična in psihološka samovzgoja izhodiščnega pomena.

Seveda je smeri v jogi več, oblike indijske joge so raznotere. O tem je Janez Svetina povedal pogloblitve ugotovitve, upošteval tudi tisti del prejšnje literature, ki ima v prevodu ali izvernih poskusih resnično težo, brez špekulativnosti. Avtor se sprašuje in dopušča bralcu njegovo presojo o tem, ali vsaka joga izmed mnogih pripelje k cilju, in ne nazadnje, kaj je končni cilj joge? Mnenja niso enotna, pri enih je to (različna) duhovna pot, da z jogo dosežejo Absolutno, neskončno in brezosebno zavestno stanje, drugi govorijo o nirvani, asatu, tretji spet drugače, v najvišji božji osebnosti. Najsi so razlike in poti različne, pa je vse podobno visoki gori, na katero želimo priti, o tem, kako, kakšno pot bomo izbrali, pa odločamo sami.

Šri Aurobindo je razvil svojo metodo joge, pot od posamezne joge do drugačne joge je prezamudna, zato je integriral temeljna načela posameznih jog. Zavedal se je, da so nekatere joge med seboj kar nezdružljive, zato je poiskal osrednje načelo oziroma silo, ki je najgloblje gibalo vsega življenja: imenoval jo je božansko zavestno moč, ki ustvarja veselje in žene zemeljsko evolucijo – kot navaja Janez Svetina. Kot izhodišče za tako jogo je Šri Aurobindo uporabil troje, znano že iz Bhagavadgite: pot spoznanja, delo in ljubezen. Dopolnil jo je z jogo samoizpopolnjevanja. Dosti je takega, kar zlepa ne bi našli pri posameznih jogah, npr. jasno razlikovanje duhovnega uma, prekuma in nadumske zavesti, razlikovanje med notranjim jazom in najvišjim jazom in še drugo. Ponekod bi našli podobnost z Jungom, vendar so tudi razločnice med njim in Aurobindom. Le mnogostranska razgledanost in prenikavost Šri Aurobinda je lahko pripeljala psihologa, filozofa in mistika do take integracije v jogi, kot jo imamo v tekočem prevodu Janeza Svetine, kjer je prevod terjal ne samo jezikovno znanje, ampak tudi popolno vživljanje v smisel in namen Aurobindovega pisanja. V nasprotju z drugimi jogami pa Aurobindo trdi, da

se duhovni razvoj ne ustavi, ko človek pride do Absolutnega, do nirvane, saj človek »s tem izpolni le prvi del svoje naloge na zemlji. Drugi del te naloge je, da bi potlej moral preobraziti samega sebe in svet.« Ko je Aurobindo to odkril, je vse življenje posvetil iskanju nove zavesti in sile, ki jo je imenoval nadum. Janez Svetina pravi o Integralni jogi, da »ni kakšen teoretski sistem psihologije, temveč predvsem opis in nekaj zemljevid nekaterih manj znanih in skritih duševnih in dušnih ali duhovnih pokrajin ter nekaterih poti, ki peljejo v te večne nepoznane dežele«. Knjiga je uporabna tako, kot bo to izbral bralec. Nekomu bo to tehtno branje z željo, da bi globlje dojel življenje in človeka v spektru vzhodne misli in prakse. Kdo drug bo želel zaradi samospoznavanja priti do globljih resnic in spoznanj, tretji spet pa se bo morda odločil, da sam krene na pot, kot jo poda Integralna joga. Najprej pa je treba spoznati poti.

Prevajalec in poznavalec Aurobindovega duha in bistva je opozoril, da gre za izbor tistih Aurobindovih del, ki so pomembna za razumevanje človeških duševnosti in njegovih metod joge. Izbor je tako sestavljen iz štirih delov. Najprej so predstavljene Aurobindova filozofija, psihologija in joga. Zatem sledi Prikaz človekove duševne svojskosti in transcendence. V tretjem delu so opisi temeljnih načel, postopkov in stopenj joge, v četrtem delu pa so podani predvsem praktični napotki z različnimi načini za premagovanje težav. V primerjavi s tistim, kar je storil Otto Wolf z Integralno jogo na Nemškem, pa se po prevajalčevi zaslugi lahko ponašamo, da je slovenska knjiga precej razširjena in deloma tudi spremenjena, v prid celovitejše podobe Aurobindovih dosežkov. Oprema knjige je standardna za Filozofsko knjižnico, opremila jo je Irena Tršar. Z Integralno jogo Šrija Aurobinda smo dobili izjemno delo, najkompletnejše na svojem področju.

Igor Gedrih